

Н.Марченко, канд. філол. наук, викл.

Інтерпретація-переклад Т.Г. Шевченком першотворів світової літератури

Слово Шевченкове лунає упродовж століть в серцях українців. Поетова невмируща мудрість слова пронизує крізь віки душі небайдужих до долі свого народу українців. Хто чув колискову, яку співала мати, хто чув пісню, яка лунала тихими травневими вечорами, "коли хрущі над вишнями гудуть", лише той може створити такий витвір українського слова, відображаючи в ньому думки простого люду, передаючи народну мудрість. Лише той може віршованими рядками відтворити на папері сюжети, які не втратили актуальності і по цей день.

Олесь Гончар [4, 12] у вступному слові до "Кобзаря" якнайточніше зміг охарактеризувати творчість співця народу: "Емоційна наснага Шевченкових образів, широта і вільність його асоціативного мислення, проникливо-творче використання фольклорних мотивів, образів народної символіки, предметно-реалістична міць поезій Шевченка – всі ці риси, ці поетичні гени виявились плідними і для новітньої поезії ХХ сторіччя. Шевченкова поетика виявилась куди складнішою від спрощених уявлень про неї, вона дедалі більше знаходить точок зіткнення з сучасним світовим мистецтвом і його художніми шуканнями". Тарас Шевченко писав він для свого багатостраждального народу, писав душею, писав болем українського народу, намагаючись повернути увагу прогресивних людей тогочасної Росії до страждань земляків, знаючи, що оті його вірші, оті вірші-пісні, оті вірші-легенди жили і живуть в серцях українських людей, хай і неписьменних, проте люди передають їх іншим, як робили це упродовж багатьох століть, з вуст у уста, з поколінь до поколінь. Своїми творами поет зміг повернути увагу громадкості до українського народу, показати його багатогранну культуру, чудову українську мову, описати у віршованій формі історію народу, яка може стати власним нащадкам та іншим народам посібником з питань, яких не потрібно робити помилок у своїй історії. Тарас Шевченко вперше на весь голос усьому світові проголосив – є Україна ("ще не вмерла"), є народ України ("ще живий"), є українське слово ("ще не стерте з лиця Землі") – є українська мова, бо нею говорять простолюдини, які на своїх плечах несуть тягар добробуту землі, до якої вони Божою волею приписані, і де жили їх діди та прадіди, які своєю мудрістю творили таке чудове українське слово, яке нездатний знищити ніякий наказ – "заборонити писати та малювати". Щирість, краса, мелодійність, дотепність українського слова формувалися не один день і навіть не самим Кобзарем. Ці риси української мови та й української людини формувалися з давніх-давен. Рідко хто користувався у ті часи материнською мовою, окрім селян, а найпростішою причиною "такого нехтування" можна вважати відсутність письмового слова, бо майже

нікому було його читати. Ті, хто вмів – пороз'їжджалися по столицях: хто

– до Варшави, хто – до Петербургу, а там іншими мовами розмовляють. А ті, хто хотів би читати та навчатися "науки книжної— – "на панщині пшеницю жнуть" – не мають часу вивчати "всілякі" премудрості, бо треба ж пана з його діточками годувати, одягати, вчити. "Народністю, нищівною викривальною силою" [4, 8] пронизані вірші українського Кобзаря, саме цим він довів, що література має бути реальною, національною, народною. В одному з сучасних енциклопедичних літературознавчих словників німецькою мовою науковець Вальтер Й. характеризує твори Тараса Шевченка, перекладені німецькою мовою, наголошуючи при цьому, що всі мовні засоби автора відзначаються високою поетикою тексту – емоційністю, образністю, великим насиченням тропів та стилістичних фігур, якоюсь особливою витонченою мелодійністю та естетико-виражальними можливостями передачі почуттів та подій. "Мова Шевченка наближена такою мірою до народної творчості, що видатний літературний критик В.Белінський змушений був мову Шевченкових творів називати "селянською" мовою, "примітивною" мовою", – підкреслював німецький науковець [8, 251]. Проте архетип усної народної творчості, який послужив основою у всіх творах митця слова, простежується в оригінальних композиціях поем, демонструє неординарну атмосферу світосприйняття читачем прочитаного твору, особливо ранніх творів, та світосприйняття читачем його поезій останніх літ історіософського напрямку. Усі дослідники творчості Тараса Шевченка відзначають, що його можна назвати революціонером художньої форми. У творах Шевченка відомі літературні жанри змінюються до невпізнання, а з класичними ямбами та хорями поет поводить вільно [1,172], поетична метрика його творів та різноманітність віршованих розмірів "ще й сьогодні приводять у захват дослідників, завдають клопоту перекладачам" [4,11]. Будь-який дослідник творчості поета може мати цілковите право піддавати критиці мовні засоби та характер написання творів Тарасом Шевченком або ж їх розхвалити – це залежить від тенденцій часу чи пануючої у суспільстві на той час ідеології, проте дуже гарна відповідь прозвучала зі сторінок монографії вітчизняного науковця Л.А.Булаховського [2,239], який писав, що "стилістична майстерність письменника звичайно обертається цілком у рамках історично усталеної мови і полягає у влучному комбінуванні того, що, як можливості для такого комбінування, відкриває перед ним усталена мова в усьому багатстві створеного в ній рідним народом". Не знав український народ, який складав легенди, пісні, думи, віршовані казки та перекази, про існування літературних розмірів, про певні правила римуння, бо складав їх душею, або, як зараз це називають у науковій літературознавчій літературі – за допомогою поетичної чи психологічної асоціації людської душі. У грудні 1845 р. з під пера Тараса Шевченка з'явилися перлини його поетичної творчості. Та

муза, яка надихнула його на створення цих шедеврів, звалася Україною. Це твори – "І МЕРТВИМ, І ЖИВИМ, І НЕНАРОДЖЕНИМ ЗЕМЛЯКАМ МОЇМ В УКРАЇНІ І НЕ В УКРАЇНІ МОЄ ДРУЖНЕЄ ПОСЛАНІЄ" (14.12.1845), "Холодний яр" (17.12.1845), "Псалми Давидові" (19.12.1845), "Маленькій Мар'яні" (20.12.1845), "Минають дні, минають ночі" (21.12.1845), "Три літа" (22.12.1845) та "Заповіт" (25.12.1845). Наступний вірш "Лілея" датовано рівно через сім місяців. А ще 1846 р. є відомим у біографії художника слова тим, що він став членом таємного Кирило-Мефодіївського братства, а ще за рік, тобто в 1847 р., було заборонено всі друковані твори поета. Великі за обсягом праці написані про вищезгадані поезії, написано все, що хотів показати поет у цих віршах, які тропи, стилістичні фігури, які мовні засоби він використовував. Проте, розуміємо, що на таке інтенсивне продукування сильної за духом поезії, поета надихнуло щось незбагненне – чи то втрата ілюзій, чи то розчарування. Години ейфорії від повернення на рідну Україну минули, почуття, переповнені відчуттями зустрічі з рідною землею, наповнювалися іншими гранями роздумів про долю України. Адже через два роки проживання в Україні, поет увесь час бачив, що "ті степи та лани" зі згорбленими над ними селянськими постатями з року в рік повторюються; по думками відчував, що ніби хтось перегортає його малярський доробок "Мальовнича Україна" – тільки з іншими малюнками-ескізами іншої України. З року в рік, ті, які хотіли щось змінити в Україні, хоч на словах, нічого й не збиралися робити, щоб покращити життя селян-кріпаків. І від наболілого серця поета прозвучали слова до "южнорусских простолюдинів" і не тільки до них:

"Доборолась Україна // До самого краю. // Гірше ляха свої діти // її розпинають..." ("І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм...", 1845)

"...Дурить дітей // І брата сліпого, // Дурить себе, чужих людей, // Та не дурить бога. // Бо в день радості над вами // Розпадеться кара." ("Холодний яр", 1845)

Наступною поезією Шевченка цього грудневого періоду є "Псалми Давидові". Цей цикл складається із десяти віршів і є перекладом з Біблії. У першотворі біблійні тексти становлять цикл зі ста п'ятдесяти псалмів під назвою "Псалтир" (сімдесят три псалми приписують цареві Давидові); ця книга увійшла до Святого Письма Старого Завіту. І хоч у радянські часи, Тарас Шевченко у своїх творах поставав в іпостасі атеїста (як хотіли це бачити), проте Бог та Віра в нього ніколи не полишали співця народної душі і образ Бога поет проніс у своєму, "розритому як могила", серці через усе життя та всю свою творчість. Тому звернення Тарасове до "книги всіх книг" – це ніщо інше, як шлях порятунку себе самого від оманливого диму "мальовничої України" із садочками навколо вірших у землю хат і ставочками та вербами навколо. Це спроба – знайти порятунок для себе і можливий вибір шляху для порятунку інших. Це був

заклик до боротьби з усвідомленням наслідків, це було намагання розбудити приспану землю, яку звідусіль закликали бути терплячою і яка своїм єством відчувала, що несправедливо покарана кріпацтвом, бо і Бога молила, бо і удосвіта вставала, бо і правди та волі діточок научала. Отже, поет вибрав для перекладу псалми 1, 12, 43, 52, 53, 81, 93, 132, 136, 149, які за своїм змістом відповідали його змученій душі і які могли допомогти розказати правду злиденному народові. За часів Тараса "Псалтир" був найвідомішою книгою для простого люду: його читали, співали, з нього, навчалися грамоти, на ньому ворожили. Книгу в Україні читають за упокій померлих, ради спасіння душі в царстві небесному та спокою душі родичів померлої людини на землі. Перекладом своїх псалмів Тарас Шевченко відспівував, оспіваний ним у ранніх поезіях "рай земний" у рідному краю, оповитий гнітючою безвихіддю, не бачачи, що ж чекає його народ у майбутньому, проте з Вірою в душі у Бога та в помислах, поет сподівається, що закріпачений народ здобуде "свою правду і волю". У більшості попередніх досліджень Шевченкові "Псалми Давидові" вважаються переспівом цієї однієї з найпопулярніших книг світу. Переспів, поряд із перекладом, є повноцінним літературним жанром. Найчастіше поети звертаються до переспіву тоді, коли вони, високо оцінюючи оригінальний твір, у чомусь не погоджуються з його автором. Тоді виникають так звані "варіації на тему", трохи віддалені від першотвору. В одних переспівах запозичене з оригіналу має лише тему та загальну ідею, а образний лад створено перекладачем, в інших твір зазнає радикальної переорієнтації, у ньому збережено лише окремі образи. За визначенням літературознавчого словника-довідника [5, 546], переспів – вірш, написаний за мотивами поетичного твору іншого автора, з елементами наслідування версифікаційних елементів, наближений до перекладу, але відмінний від нього за відсутністю еквіритмічності. Далі укладачі словника зазначають, що досягти абсолютно точної відповідності в цьому аспекті неможливо, однак чимало перекладачів намагаються віднайти найоптимальніший варіант перекладу, враховуючи смислові та естетичні якості оригіналу. Поетичні твори Шевченка, які можна вважати переспівами, є, безумовно, ним самі номіновані твори, такі як – "Подражаніє 11 псалму" (1859), "Ісая. Глава 35" (1859), "Подражаніє Іезекіїлю" (1859), "Осії. Глава XIV" (1859), оскільки сюжети цих творів побудовані на протекстах з Біблії. У циклі ж "Псалми Давидові" Шевченко поєднує дбайливий переклад окремих фрагментів текстів з переспівом-перекладом інших фрагментів, наближених до реалій тогочасного життя рідного краю. Зберігаючи образну систему оригіналів, поет просто надає їм нового ідейного звучання, характерного, як вважав поет, якраз для його часу та його рідної землі. Та й художній переклад, зважаючи на те, наскільки точно він (переклад) відтворює оригінал, часто називають "вільним", "переспівом", "наслідуванням" [5, 730]. Наприклад, переклад "Псалмів",

здійснений Іваном Огієнком у прозовому варіанті українською мовою, вважається адекватним перекладом біблійного тексту. Переклад Тараса Шевченка Псалму 1 трансформований у поетичні рядки, за допомогою яких створюється атмосфера духовного піднесення, атмосфера глибоких душевних переживань автора, відображає прагнення людини з Вірою в Бога дібратися до істини, до проблем ества людської поведінки. Переклад першотвору є перенесенням, чи інтерпретацією, тогочасного суспільного життя віршованими рядками:

"Блаженний муж на лукаву // не вступає раду, // І не стане на путь злого, // І з лютим не сяде".

Молитва до Бога за рідний народ, за рідну землю, за рідну Україну звучать українською мовою у Псалмі 12. Поетичними рядками художник слова сподівається лише на Господа Бога (як сподівався і цар Давид), який зможе врятувати знедолену Україну. У Псалмі 43 біблійні події, які відбувалися на території Ізраїлю, Тарас Шевченко переносить на українські землі. І в 44 рядках псалму розповідає про історичні події, не називаючи ні конкретних імен, ні конкретних фактів, проте в цих рядках простежуються і події визвольної війни українського народу в ХУІІ ст., і гайдмачина, і "безликі" прості люди – герої, які зі зброєю в руках прагнули здобути волю.

"Боже, нашими ушима // Чули твою славу, // І діди нам розказують // Про давні кроваві // Тії літа; як рукою // Твердою своєю // Розв'язав ти наші руки // І покрив землю // Трупи ворогів..."

Славне минуле народу, хоч і скривавлене кров'ю ворогів, за що, хай Бог простить, як він прощав ворогів Ізраєливіх, залишається лише в спогадах, а так, насправді "покрив еси знову срамотою...", "вороги нові розкрадають...", "окрадені, замучені, в путах умираєм..." І ось, у перекладі Шевченковім з'являється відвертий заклик прямою мовою від імені Бога, як і в "Біблії", до справедливої боротьби:

"Чужим богам не молилось, // А тебе благаєм: // "Встань же, боже, поможи нам // Встань на ката знову".

Наступні "Псалми", обрані для перекладу, за своїм змістом є не що інше, як молитва до Бога всього українського народу в ім'я порятунку. Тарас Шевченко, перекладаючи Псалми 136, використовує принцип антиципації, тобто пророкує події, які будуть відбуватися з його народом та з ним самим "на чужому полі". Туга біблійних вигнанців за рідним краєм, створена в музиці Джузеппе Верді, лунає і рядках-перекладу Тарасом Шевченком. Антиципаційну функцію у вірші виконує пісня "в далекій неволі" та рідна мова – *"І язик мій оніміє, висохне лукавий"*. Шевченко використовує у цьому псалмі антитезовий принцип світосприймання, що є характерним для багатьох фольклорних жанрів, а саме – часовий. У Біблії показано події, які відбуваються у теперішньому часі на чужині, а Шевченко передбачає і майбутнє України, і своє власне, яке йому доведеться провести і на чужині, і в неволі. Проте з Надією в

серці та Вірою в Бога поет обирає Псалом 149 для перекладу, який все-таки вселяє в душу перемогу Добра над злом:

"... І в науку людям... // І осудять губителі // Судом своїм правим, // І ввіки стане слава, // Преподобних слава."

В.А.Жуковському належить широко відоме протиставлення прозового та поетичного перекладу: "Перекладач у прозі є раб; перекладач у віршах – суперник". Як наголошував Л.А. Булаховський [2, 243], що "перекладати легше, ніж творити, бо перекладач вільний від великої праці, що припадає на автора, – створювати зміст (сюжет), план, образи і т. д. Проте щодо мовного стилю, тобто вибору та реалізації засобів вираження, праця перекладача не поступається перед працею автора, не менша за неї, принаймні в галузях, особливо чутливих до засобів вираження, – всього, що стосується сфери стилю художньої мови". Переклад Шевченком "Псалмів Давидових" вказує на ознаки неповторного авторського стилю, характерного для всієї творчості поета, проте поданого у перекладі при передачі того ж самого пророцького змісту першотвору за допомогою віршованої форми з використанням засобів вираження, еквівалентних тим, які представлені в висхідному тексті. Використані зображальні та виражальні засоби власного оригінального світовідчуття та світобачення Шевченком вказують на неповторний індивідуальний стиль митця слова, який у доступній формі доніс до читача фрагменти Вічної книги. Засоби поетичного мовлення та світосприйняття автором-перекладачем розкривають багатство асоціативних відтінків власного бачення розвитку подій у інтерпретації першотвору, виокремлюють емоційну й оціночну палітру стану поетової душі, спричинену, насамперед, його асоціативним мисленням.

Видатний науковець М.І.Стеблін-Каменський писав: "Інакше ми розглядаємо літературні пам'ятники далекого минулого. Літературний твір не впливає безпосередньо на наші органи почуттів... Він – духовна суть. І ми пізнаємо цю духовну суть через знаки чи символи чогось такого в нашій свідомості і, до того ж, символи в їх символічному вираженні, тобто через символи символів" [6,13]. Образ України, створений Тарасом Шевченком у його творах, як зазначалось, бере свої початки в українській пісні, в українському фольклорі. Оспівана жіноча краса, нещасливе кохання, безталанна доля жінки-трудівниці стали праобразами – символами рідної землі. Велике страждання матері-України, яка має таких безрідних дітей, яка має так багато безмовних дітей, показано в творах великого поета, проте, незважаючи на їх зрадливість, гордування нею – Україною – вона любить їх по-материнськи, пригортає їх у лихі часи, не кидає їх напризволяще, оберігає, захищає. У скрутну годину "плаче Ярославна", сумують Катерини, Мар'яни, Марини, Марії, тужать за своїми діточками, линуть думками їм на поміч. Тарас Шевченко мріяв здійснити повний переклад "Слова о полку Ігоревім". У листі А.О. Козачковському від 14 квітня 1854

р. він писав: "Давно ворушиться у мене в голові думка, щоб перевести на наш прекрасний український язик Слово о полку Ігоря" [9, 133]. На жаль, не вдалося здійснити Шевченкові повний переклад епічної поеми давньоруської культури. Лише після його смерті, у 1867 р., з'явилися надрукованими у збірці "Кобзар" три фрагменти перекладу зі "Слова". "Плач Ярославни" був написаний у двох різних редакціях: одна складається з 53 рядків, а інша – з 16 рядків. Опис бою на річці Калці починається словами "З передсвіта до вечора..." і містить 31 рядок. Чому ж Тарас Шевченко обрав для перекладу цю епічну поему?! Метою його творчості, насамперед, було – познайомити зрозумілою рідною мовою свій народ з власною та світовою історією, з культурним надбанням інших народів. Переклад уривків зі "Слова о полку Ігоревім" було прагненням поета донести уроки минулої історії на цій землі, в якій "журба-туга... зійшла для Руської землі...", в якій "брати різнилися..." і, як наслідок, "сумує, квилить, плаче рано в Путивлі граді Ярославна". Повний же переклад Шевченком "Слова" можна було б трактувати не що інше, як передача народові ідеї єдності руської землі. Філософські мотиви твору давньоруської літератури, філософські мотиви творів Тараса Шевченка об'єдналися через сім століть поспіль у ХІХ ст., щоб закликати народ до єдності, щоб покласти край борні за гроші та владу, знищуючи цей же народ. Тарас Шевченко бачив – пройшли століття, а ті ж самі події роздирають рідну землю, нівечать людські душі – страждає народ в образі України-Ярославни. Давно невідомий автор "Слова" бачив цю біду для рідної землі, намагався словом відвернути у майбутньому від неї дітей, онуків, русичів-захисників. Тарас Шевченко використав мовні засоби, які повністю відтворюють на сторінках перекладу атмосферу тогочасної Київської Русі. Так, використані ним лексичні одиниці – історизми та архаїзми передають нам інформацію про події, які є зрозумілими і сучасникам, проте виконують у Шевченкових віршах функцію відтворення колориту минувшини. Адже використання перекладачем, як і автором, історизмів та архаїзмів є єдиним вірним принципом втілення у перекладі засобами рідної мови художніх образів з минулих епох та передачі духу цих епох. Ці лексичні одиниці Шевченко вживає у прямому та переносному значеннях. Наприклад, "русичі" – населення Київської Русі та дружинники давньоруських князів; —допировали... пир" – метафоричне перенесення "довоювалися"; "простяглися" – "загинули"; "шелом" – старовинний головний убір "шолом", який захищав вояка від ударів холодної зброї; "За землю руськую" – "за рідну землю" ("З передсвіта до вечора..."); "дружина" – у Київській Русі – загін князівського війська; "на половчан" – воїни племені кочівників половців; "ханові метаєш стріли" – "хан" – князь племені половців; "О мій Словутицю преславній!" – назва Дніпра в літописних джерелах ("Плач Ярославни"). Історизми як лексичний художній засіб розширюють функціональні можливості поетичного

слова-образу в творі й нерідко переростають у слово-символ.

Для збереження стилістики першотвору, для якого є характерною присутність словесної милозвучності, евфонії [9, 6], Шевченко використовує лексичні та лексико-словотвірні архаїзми. Наприклад, —*В Путивлі-граді вранці-рано*”, —*Полечу, каже, зигзицею*”, —*Рукав бобровий омочу... Омюю кров суху, отру*”, —*на князя, ладо моє миле*”, —*Моє веселіє украв*”, —*Носив єси на байда[ка]х*”, —*В Путивлі на валу на брамі*” (—Плач Ярославни, 4.06.1860); —*Рукав бебряний омочу*”, —*Отру глибокії на любім ладо рани*”, —*хиновські стріли*” (—Плач Ярославни, 14.09.1860); —*Летить стріла каленая*”, —*списи гартовані*”, —*Поникли Ігореві стязі*” (—3 передсвіта до вечора...). Стилізаційну функцію у перекладах виконують семантичні архаїзми. Наприклад, —*Пригода*” у словосполученні “на пригоду” (на допомогу) — *То повертає Той Ігор військо на пригоду*”; —*Зичати*” — “вимовляти звуки приглушеним голосом”

— *Що гомонить отам, зичить*” (—3 передсвіта до вечора...). У перекладі поет вдається до архаїчної форми звертання давніх слов'ян до богів — “*Господине*” — ця форма збереглася з дохристиянських часів; до язичницьких богів — *Вітрило-вітре, господине!*”, —*Широкий Дніпре*”, —*Сонце пресвятеє... Святий, огненний господине!*” (—Плач Ярославни”). До того ж, використані форми звертання нагадують форми, які є характерними для народних пісень, заклинань, жалобних пісень, що належать до “звичаїв стародавніх слов'ян” [3, 270]. Перенесена у перекладі Шевченком евфонія давньоруського твору демонструє гармонійний зв'язок віршованого твору з першотвором та органічно перегукується з ним, оскільки “спирається на визначальну інтонаційну основу української мови — вокалізм, зумовлюючи тяжіння версифікаційних пошуків до музичності, виконує особливу стилістичну функцію у розмаїтті симетричного звукового ладу поетичного мовлення” [5, 222]. Створюючи у перекладі художній образ Ярославни — жінки, образ жінки-страждальниці, Тарас Шевченко використовує алітераційні засоби не лише для підвищення інтонаційної виразності віршованого перекладу, а й для емоційної образності та розширення його смислового зв'язку, перенесеного, насамперед, на терени тогочасної України. Віртуозність у версифікаційному аспекті простежується за допомогою дієслівних рим (“*полечу*” — “*омочу*”, “*кує*” — “*додає*”, “*украв*” — “*розібгає*”, “*слала*” — “*не посилала*”, “*зійшло*” — “*принесло*” — “*не розвело*”, “*засіяна*” — “*политая*”, “*гнулись*” — “*журились*”).

Як бачимо, у перекладі здійснюється Шевченком не тільки подолання просторових відстаней, а й перемога над часом. Художня переконливість, створених образів у перекладі співцем українського слова, маючи на увазі їх мовну специфіку, додає художньої переконливості зображених історичних подій. Асоціація людини, яка є реципієнтом перекладеної літератури викликає у неї, людини, низку уявлень, які, насамперед, пов'язані з подіями сьогодення. Тому

інтертекстуальне розуміння літературного твору, який, окрім того, є перекладом, нашоує на думку, що пророчі слова та думки Великого Кобзаря, які він увібрав у себе з народних джерел, розвинув їх, самостійно опановуючи шедеври людської думки цивілізаційної системи світу, пройшли тернистий шлях історичним розвитком всієї держави – України. Поєднуючи форму та зміст літературних джерел історичного минулого, Тарас Шевченко, звертаючись до своїх сучасників та майбутніх поколінь, за допомогою художнього слова, обраних ним для перекладу творів, доніс ідеї, які, на його погляд, є важливими для майбутнього українського народу. Віршами поет інтерпретував психологію цілісності людської душі, інтерпретував психологію відносин між людьми, намагався донести до душі людини ті смислові моменти як біблійного тексту, так і пам'ятки давньоруської культури. Тарас Шевченко вчив людину думати на прикладах історії всього людства. Ніхто не зможе краще охарактеризувати надбання Тараса Шевченка як національного поета, як це зробив колись І.Я.Франко [7, 385], характеризуючи основні принципи функціонування національної літератури, в основі якої мають бути і "місцева різноманітність", і "спільні елементи для різних народів", що є основою "всього національної літератури", і таким представником національної літератури є Тарас Шевченко, який у кожному рядку своєї поезії відтворював багатство мудрості людини, створеної Богом. Перекладені твори Шевченком, які сприймаються пересічним читачем як авторські твори самого поета, є не що інше, як найвище визнання його талановитої поезії, пронизаної властивим світобаченням майбутнього свого рідного народу, своєї рідної землі.

1.Белинский В.Г. Статьи и рецензии художественные произведения 1840-1841. – М., 1953. – т. 4; 2.Булаховський Л.А. Нариси з загального мовознавства. – К., 1956.; 3.Воропай Олекса Звичаї нашого народу Етнографічні нариси. – К.: Оберіг, 1991. – т. 1.; 4.Гончар Олесь Вічне слово // Вступна стаття до "Кобзаря". – К., 1987; 5.Літературознавчий словник-довідник. – К., 1997; 6.Стеблин-Каменский М.И. Мир саги Становление литературы. – Л., 1984; 7.Франко Іван Літературно-критичні статті. – К., 1955 – т. XVI.; 8.Walter Jens Kindlers Neues Literatur Lexikon. – München: Kindler Verlag, München.

Ілюстративні джерела

1.Слово о полку Ігоревім в українських художніх перекладах і переспівах (XIX-XX ст.). – К., 1953. 12.Шевченко Тарас Кобзар. – К., 1987. 13.www.ukrlc.org/bible